

Det farlige kunnskapsskillet

Leif-Arne Kristiansen

I Norge bruker elever Internett som ressurs når de skal lage tekster, gjøre historielekser og mye annet. I stadig flere norske hjem, på skoler og arbeidsplasser er den aller nyeste datateknologi tatt i bruk. Flere steder i Afrika, og i sør for øvrig, får ikke barn skolegang i det hele tatt. Informasjonskløften mellom nord og sør har til nå skapt skiller det kan ta tiår å viske ut.

- Hva er informasjonskløften?
- Hvordan påvirker informasjonskløften forholdet mellom i- og u-land?
- Er det nok bare å gi bort datamaskiner?
- Hvordan kan situasjonen bedres?

Globalisering og teknologi

Informasjonskløften mellom nord og sør er kanskje en av de viktigste og vanskeligste utfordringene verden står overfor. Det handler i høyeste grad om utvikling og om hvordan vi vil at verdenssamfunnet skal være. Globalisering og teknologi er to **nøkkelbegrep** når vi snakker om informasjonskløften. Hva betyr egentlig disse begrepene, og hvordan påvirker de hverandre?

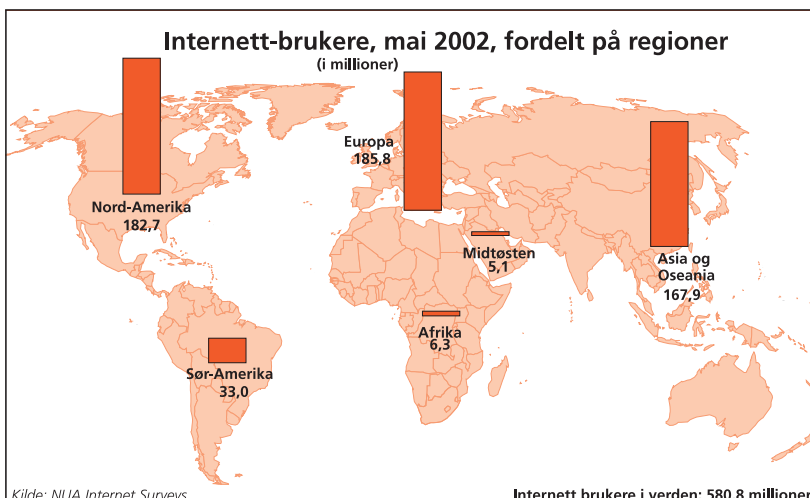
Selve ordet **globalisering** gir en pekepinn på innebyrden av begrepet. Noe blir globalt, eller verdensomspennende. Dette innebærer at politiske grenser – statsgrenser – får mindre betydning. Kontaktflatene mellom mennesker og kulturer blir større. Ideer, kunnskaper, varer og tjenester sprer seg lettere og raskere enn før. Mulighetene blir flere for noen, mens andre får

sitt livsrom innskrenket på grunn av konkurranse og utrygghet. Historikerne er uenige om tidfestingen av starten på globaliseringen. Er dette noe nytt, eller har vi opplevd globaliseringstendenser over lengre tid? Noen mener at globaliseringen begynte for en million år siden da de første menneskene flyttet ut av Afrika. Andre mener at globaliseringstendensene kan spores tilbake til 1000–1100-tallets kristne korstog og oppdagelsesreisene på 1400–1500-tallet. Andre igjen mener at globaliseringen må ses på som en helt ny fase i verdens utvikling. Disse mener at den er et resultat av en teknologisk og politisk utvikling som har skutt fart etter 2. verdenskrig og især de siste tjue årene. I dette siste perspektivet skisseres teknologi som en viktig drivkraft for globaliseringen.

Vi har sett hvordan **teknologisk innovasjon** har medført en infrastruktur av blant annet koaksiale og fiberoptiske kabler, jetmotorer, datamaskiner, dataprogrammer og så videre. På et mer overordnet plan beskriver ulike forskere hvordan **politiske vedtak** – med vestlige land og ledere i førersetet – har banet vei for globalisering. Under den kalde krigen arbeidet USA for å fremme og utbre liberale verdier og det liberale demokratiet som styringsform. Dette har blant annet handlet om å fremme en liberal økonomi både i Europa og deler av Asia. Denne **verdispredningen** har selsvagt beredt grunnen for at USA og likesinnede land fikk oppslutning i inter-

Hva menes med informasjonskløften mellom i- og u-land?

Hvorfor er globalisering og teknologi to nøkkelbegrep når vi snakker om informasjonskløften?

Det farlige kunnskapsskillet

Afghanske flyktninger i Pakistan. Hvordan kan datamaskiner og Internett være til hjelp for flyktninger og andre som har reist fra hjemlandet?
Bilde: www.unhcr.ch

Hvordan utgjør Internett både en mulighet for utvikling og utfordringer for utvikling for land i sør?

Diskuter utsagnet (Kofi Annan): «Det er uvitenhet, ikke kunnskap, som gjør folk til fiender.»

Diskuter muligheten for å løse det forfatteren ser som de to grunnleggende utfordringene i kampen for å bygge bro over informasjonskløften.

Nettverk for kabelradio:

Trettiseks selvhjelpsgrupper for kvinner i den indiske landsbyen Budhikote (India) har fått bygd et nettverk for kabelradio. Hver kvinne har bidratt med 50 rupi hver måned. Nettverket har vokst til å omfatte 250 av de 750 husholdningene i landsbyen. Kvinner bruker datamaskiner for å lage og redigere radioprogrammer om nære spørsmål som organisk jordbruk, helse, lokal el-forsyning og vannproblemer.

nasjonale organisasjoner om sin politikk for avregulering. I kjølvannet av dette har liberalisering, avreguleringer og internasjonale regimer gjort globaliseringsprosessen lettere. Det ville ikke være mulig å

utveksle kapital, personer, informasjon og varer i samme utstrekning som i dag uten felles regler, prosedyrer, normer og institusjoner. Global **kommunikasjon** er kjennetegnet av felles teknologiske standarder. Globale finansoverføringer avhenger av et fungerende internasjonalt monetært regime, og global **produksjon og handel** er avhengig av utviklingen av GATT og WTO. Skattelovgivning, arbeiderrettigheter og miljøpolitikk kan også fremme (eller hemme) globale investeringer.

Teknologiske nyvinninger og politisk bestemt avregulering er to hoveddrivkrefter bak globaliseringen. Det er med dette som bakteppe at den tredje verdens utviklingsproblemer gradvis blir større etter hvert som globaliseringen skyter fart.

Informasjonskløftens to sider

Informasjonskløften kan forstås på to måter:

- enten som et kvantitativt gap i tilgangen til informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT), eller
- som en del av utestengingen av sør fra den globale økonomien og som delårsak til fattigdommen i sør.

Ut fra begge perspektiver ser vi store utfordringer for forholdet mellom nord og sør. I det første perspektivet ligger utfordringene i å overføre informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) til andre deler av verden enn den vestlige. Det andre perspektivet peker på behovet for å ta i bruk IKT for å øke livs- og arbeidskvaliteten til de mange millionene som befinner seg utenfor den digitale verden.

Det kvantitative gapet handler først og fremst om tilgang til telekommunikasjonens infrastrukturer, klarest representert ved Internett. Slik tilgang oppfattes som helt nødvendig for å kunne delta i elektronisk handel og den framvoksende kunnskapsbaserte økonomien – selve kjernen av informasjonssamfunnet. Denne utviklingen anses som så viktig at Den europeiske union (EU) i 2000

satte seg som mål å bli den mest dynamiske og kunnskapsdrevne økonomien i verden i løpet av de neste ti årene.

Figuren på forsiden illustrerer de store forskjellene som eksisterer mellom industrilandene og resten av verden når det gjelder tilgang til datamaskiner og Internett (innhenting av informasjon, e-post osv.). Tallene viser at store deler av jordens befolkning mangler den teknologien som er blitt en så viktig drivkraft for utviklingen av den globale økonomien og informasjonssamfunnet. I dag er det like mange PC-er i USA som i resten av verden, og like mange telefoner i Tokyo som i hele Afrika til sammen. Visjonene om en felles global kunnskapsbasert økonomi og universal elektronisk handel får, ifølge OECD-rapporter, et kraftig skudd for baugen ved at halvparten av jordens befolkning aldri har snakket i telefon, og iallfall ikke brukt Internett.

Utfordringene dreier seg ikke bare om **tilgang til IKT**. De handler vel så mye om **effektivt å kunne ta i bruk IKT** i arbeidet for fred og utvikling. Dette perspektivet deles av De forente nasjoner (FN), og generalsekretær Kofi Annan har blant annet uttalt følgende:

«Vi i De forente nasjoner er overbevist om at informasjon har en sterkt demokratiserende kraft som bare venter på å bli tatt i bruk i vår globale kamp for fred og utvikling. Vi tror dette fordi vi er overbevist om at det er uvitenhet, ikke kunnskap, som gjør folk til fiender. Det er uvitenhet, ikke kunnskap, som gjør barn til soldater. Det er uvitenhet, ikke kunnskap, som fører til framveksten av tyranni framfor demokrati. Det er uvitenhet, ikke kunnskap, som får noen til å tro at menneskelig lidelse er uunngåelig. Det er uvitenhet, ikke kunnskap, som får noen til å si at det finnes mange verdener, når vi vet at det bare finnes en. Vår.»

Vi står altså overfor **to grunnleggende utfordringer** i kampen for å bygge bro over informasjonskløften mellom nord og sør:

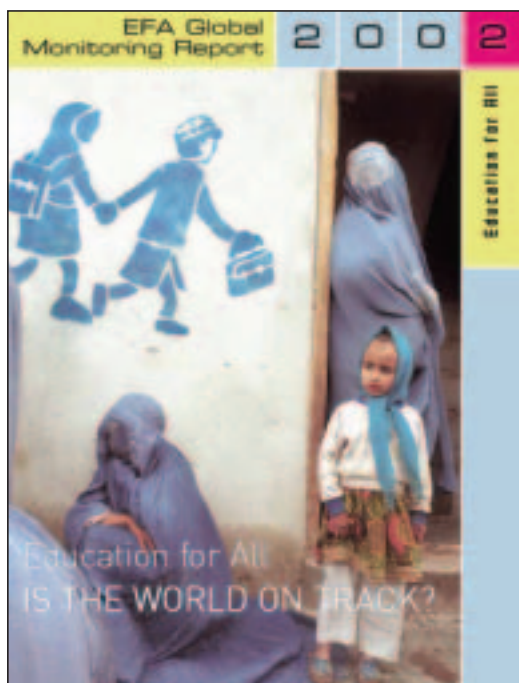
- **Teknologioverføring:** Hvordan skal det komme i gang omfattende spredning av og tilgang til IKT?
- **Kunnskapsoverføring:** Hvordan skal overføringsarbeidet følges opp? Etter hvert som folk får tilgang til teknologien, må de undervises i teknologiens muligheter og begrensninger. Behovet dekkes ikke bare ved økt tilgang. Det må også foretas en massiv **kunnskapsoverføring** til sør.

Skal vi ta Kofi Annans ord på alvor, må teknologioverføring og kunnskapsoverføring gå hånd i hånd.

Bro over informasjonskløften

Har vi reelle muligheter til å bygge bro over

Det farlige kunnskapsskillet

Kilde: Forside fra www.unesco.org

Hvordan kan IKT være et verktøy for utvikling innenfor utdanning, jordbruk og helse i land i sør?

Hvordan kan IKT bidra til demokratisering i u-land?

Det nytter

“Enkeltprosjekter i slummen i New Delhi, i fiskerlandsbyer i Pondicherry og i landsbyer i Madhya Pradesh har allerede vist at IKT kan forbedre levekårene til fattige og folk som knapt kan lese eller skrive.»

Kilde: www.infochangeindia.org

den store informasjonskløften? Utfordringene er uansett store. Bak statistikk og argumenter finner vi konkrete problemer som prispolitikk, monopoler, liberalisering, regulering, språkbarrierer og kulturforskjeller, for å nevne noe. Løsninger på problemene finnes, i tett samarbeid mellom regjeringer, transnasjonale bedrifter, internasjonale organisasjoner og sosiale bevegelser. En viktig visjon for dette arbeidet finnes i FNs tusenårsmål, som tar sikte på å halvere fattigdommen i verden innen

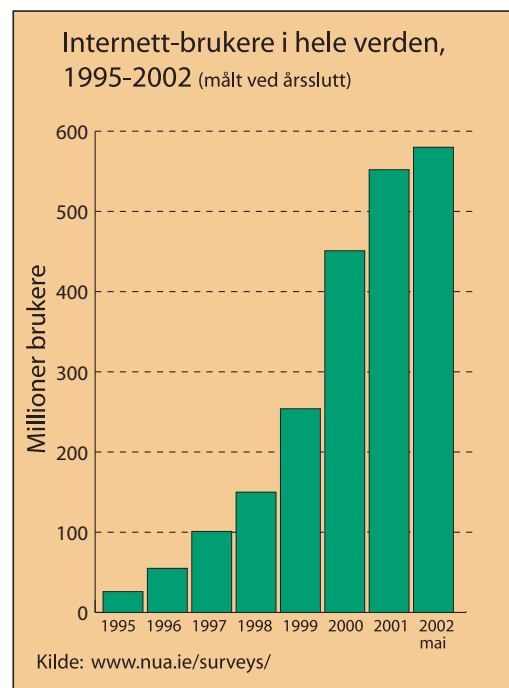
2015 (se egen ramme). I kjølvannet av arbeidet med tusenårsmålene har mange fått øynene opp for at informasjonskløften vil bli en av de viktigste utfordringene i dette arbeidet. G8 (gruppen av verdens åtte ledende økonomier) og internasjonale organisasjoner som FN, Verdensbanken og OECD har utarbeidet egne strategier for IKT og utvikling. Det samme har flere humanitære organisasjoner og regjeringer gjort. Flere transnasjonale selskaper har satt i gang liknende initiativ, og sosiale bevegelser har vokst fram med det formål å drive utviklingen i riktig retning.

Men idealisme må kombineres med realisme. Det er ikke første gang ny teknologi har skapt håp om utvikling, uten at verdenssamfunnet har evnet å følge opp. Spesielt på 1970- og 80-tallet så man en liknende optimisme, med flere initiativ og utviklingsstrategier som gikk i teknologisk retning. Flere velmente tiltak ble satt i gang, men ble glemt da interessen for den tredje verdens utvikling minsket i Vesten på slutten av 80-tallet og gjennom 90-tallet. Vår oppgave nå er å sørge for at den økte interessen ikke forsvinner før man har skapt konkrete resultater. Det finnes noen signaler om at ting kan gå bedre denne gang:

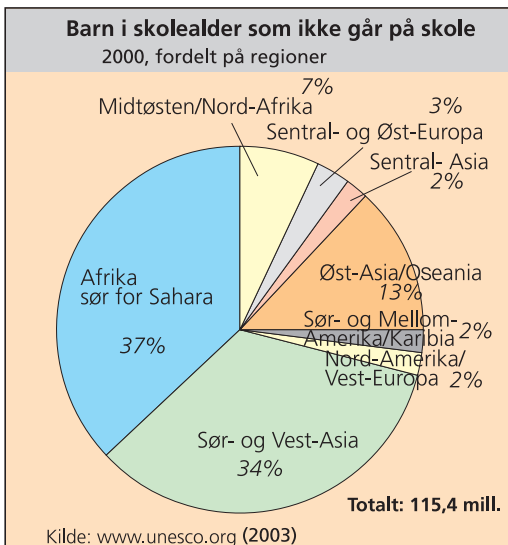
- Prosjekter i sin spede begynnelse viser at man gjennom entreprenørskap kan bruke markedsøkonomien positivt til å skape forretningsideer med tanke på å løse fattigdomsproblemer. Kredittebevegelser og bankforetak, landsbytelefoner og telesentre er noen eksempler på dette.
- I en verden preget av økt globalisering og samhandel oppleves fattigdom som høyst destabiliserende. Fattigdom i den tredje verden er en trussel mot internasjonal fred og

sikkerhet, noe som gir de vestlige landene et nytt insentiv til å arbeide for utvikling.

- Mennesker tenker ikke bare på seg selv og på sin økonomiske situasjon. Selv om økonomiske argumenter noen ganger ser ut til å dominere i politikk og i mediebildet, får stadig flere øynene opp for at vi lever i en verden som er felles (jf. sitatet fra Kofi Annan ovenfor). I dag er det en trend, også utenfor Norge, at både enkeltpersoner, regjeringer, organisasjoner og bedrifter ønsker å bidra til utvikling og solidaritet. Blant annet er arbeidet for menneskerettigheter blitt stadig mer vektlagt mot slutten av 1990-tallet.
- Slutten på den kalde krigen har fjernet dype ideologiske skiller mellom totalt forskjellige samfunnssystemer. Dette har blant annet åpnet for mer pragmatiske tilnærminger i lokal og regional politikk. Et annet resultat er at færre i dag er opptatt av partipolitiske skillelinjer, og mer interessert i sosiale bevegelser som arbeider for enkeltsaker. Kampen mot informasjonskløften er en av dem.
- Til slutt er informasjonssamfunnet i seg selv en viktig drivkraft i kampen mot informasjonskløften. Stadig flere blir gjort oppmerksom på de store IKT-utfordringene nettopp via Internett. Dette driver engasjement som er med på å sikre at regjeringer, organisasjoner og bedrifter følger opp sine mål. Disse fem signalene styrker hverandre gjensidig, og danner grunnlaget for en sterk internasjonal bevegelse i kampen mot informasjonskløften – en bevegelse som er tvingende nødvendig om vi skal nå FNs tusenårsmål.

Det farlige kunnskapsskillet

Hvordan få det til?

Hvordan kan vi sikre at problemene blir tatt tak i på riktig måte? Både privat og offentlig **engasjement** for å følge opp målene blir avgjørende. Vi må også sørge for at teknologien blir fulgt opp, implementert og brukt på riktig måte. Noe lærdom kan vi kanskje trekke fra vellykket bruk av moderne teknologi (selv om det alltid er viktig å ta i betraktning sosiale og kulturelle forskjeller og sammenhenger teknologien skal inngå i.).

Forskning viser at fire komponenter er viktige for å sikre en vellykket utvikling av teknologiske samfunn:

- Teknologi
- Kapital
- Kunnskap
- Ekspertise (knowhow)

Dette illustrerer på en god måte det vi tidligere har nevnt når det gjelder iverksetting.

Teknologien vet vi at det er behov for. **Kapital** fokuseres det også på. **Kunnskap** begynner vi å ane at vi også må levere, om vi mener noe med målene om å overføre vår teknologiske viten til den tredje verden. Vi sitter på utstrakt kunnskap om teknologien og dens utvikling, som vi daglig trekker veksler på innenfor utvikling og innovasjon. Om andre skal få de samme muligheter som oss, må de også gis tilgang til denne kunnskapskilden. Et tankekor er det da at mange i store deler av sør mangler grunnutdanning. Uten grunnutdanning vil trolig mange barn og ungdommer i sør ikke kunne gjøre seg nytte av informasjonsteknologi. Altfor mange mangler selv dette enkle utdanningstilbudet.

Sist, men ikke minst: vi må overføre **ekspertise**. Ingen har behov for teknologi, kapital eller kunnskap som de ikke vet hvordan skal anvendes. Dette illustrerer viktigheten av grunnutdanning som utviklingsfremmende faktor. Alle som skal få glede av informasjonsteknologiens fordeler, må være på et visst nivå når det gjelder økonomisk og sosial utvikling. Dette er en stor utfordring i arbeidet med å bygge bro over informasjonskløften – en utfordring som krever tett samarbeid mellom ulike utviklingsaktører.

FNs tusenårsmål

1. Utrydde ekstrem fattigdom og sult. Bl.a. halvere andelen av verdens befolkning som lever på under en dollar om dagen og andelen mennesker som sulter, innen 2015.
2. Sikre full grunnskoleutdanning for alle gutter og jenter innen 2015.
3. Fremme likestilling og styrke kvinners stilling, bl.a. ved å fjerne forskjellene mellom andelen gutter og jenter i grunnskole og videregående skole.
4. Redusere dødeligheten blant barn under 5 år med to tredeler innen 2015.
5. Redusere dødeligheten blant gravide og fødende kvinner med tre firedeler innen 2015.
6. Stoppe og reversere spredningen av hiv/aids, malaria og andre sykdommer som truer menneskeheten, innen 2015.
7. Sikre miljømessig bærekraftig utvikling.
8. Utvikle et globalt partnerskap for utvikling. ...gjennom å gjøre moderne teknologi, særlig informasjons- og kommunikasjonsteknologi, tilgjengelig i samarbeid med privat sektor.

Norsk initiativ: FAIR

FAIR (fra 2002) er en frivillig medlemsorganisasjon i Norge som ønsker å hjelpe utviklingsland ved å bidra med ressurser innen moderne informasjonsteknologi. Virksomheten er i dag fokusert på å bygge opp et nettverk i Norge for innsamling, testing og forsendelser av brukt datautstyr, og på å legge til rette for framtidige prosjekter og operasjoner i Norden og i utviklingsland.

FAIR har i år bl.a. sendt datautstyr til et skoleprosjekt på Sri Lanka i samarbeid med Fredskorpset og Framtiden i våre hender, og til barnehjemsprosjektet Agathos i Romania der utstyret brukes til yrkesrettet opplæring. FAIR har også et pilotprosjekt på Lakkegata skole i Oslo, der organisasjonen utplasserer nettverk av PC-er for elevene, ferdig installert med FAIRs frie programvareløsninger. I tillegg til at skolens elever får et sårt tiltrent PC-tilbud, får FAIR også et lokalt pilotprosjekt som brukes til å optimalisere FAIRs programvaretilbud og øvrige tjenester. Målet er også å bruke dette prosjektet til å bygge bro mellom norske skoleelever og elever i sør som mottar hjelp fra FAIR. Utenriksdepartementet er blant dem som støtter FAIRs arbeid økonomisk.

Alle arbeidsoppgaver og nettadresser: **se under.**

Drøft påstanden: «I en verden der nær halvdel av verdens befolkning tjener mindre enn to dollar per dag, er IKT og data-maskiner av liten betydning for fattigdomsbekjempelsen.»

Leif Kristiansen
er masterstudent i statsvitenskap og styremedlem i FAIR.